

Terminológiai problémák az ún. jurisztokratikus állam fogalma körül²

„...ugyanannyi a szabadság és mozgás lehetősége a törvények értelmezésében, mint megalkotásukban.”³

Montaigne

Montaigne e szellemes megállapítása jól megvilágítja, hogy a bírói döntéseknek milyen hatalmuk van a jog alakításában. Montaigne igazsága persze nem csupán lehetőséget jelent, de – amint az Pokol Béla érveléséből kiténik – számos veszélyt is. Pokol könyve, *A jurisztokratikus állam*, álláspontom szerint a legfőbb állítások tekintetében megalapozott: jól ábrázolja a nyugati társadalom-, állam- és jogfejlődés főbb irányait. Rövid előadásomban Pokol néhány olyan megállapítására utalok, amelyek véleményem szerint alkalmasak az árnyalásra, illetve néhány olyan további aspektusra utalok, amelyek erősíthetik Pokol érvelését.

Pokol a jurisztokratikus metódus megerősödésében Ronald Dworkin hatását ismeri fel.⁴ Pokol Béla szerint az utóbbi évtizedekben a szabálypontosságú jog helyett növekszik a szerepe a rendes bíróságok szabad mérlegelésének, a generálklauzuláknak (general clauses), a jogelveknek, az alkotmányi deklarációknak, az absztrakt, „üres” meghatározatlan tartalmú alapjogoknak, melyek lehetőséget adnak a jogszabály felülbíráására. E tendencia fő propagálójának Pokol Dworkint látja, akinek befolyása az egyetemi körökben jelentős volt.

Kétségtelen, Dworkin figyelmeztette Hartot a jogelvek fontosságára, arra, hogy a jog nem kizárólag formális szabályokból áll. A jognak részét képezik az elvek és az ún. politikák.⁵ Egyértelmű azonban, hogy Dworkinnál a fő hangsúly a jogelveken van, azok orientálhatják a bírói döntés irányát. A politikák, bizonyos társadalmi célok, szerinte a jogalkotásban juthatnak jelentőséghez. Dworkin elismeri, hogy nem könnyű elhatárolni a jogelveket és a politikákat, de nála felismerhető a törekvés erre az elhatárolásra.

Abban az ítélkezési gyakorlatban, amit Pokol jurisztokratikusnak nevez, több probléma is tetten érhető. Nem történik kísérlet a jogelvek és a politikák elhatárolására. Az Európai Unió jogának szintjén további probléma, hogy az európai jogrendszer felvette fogalmai közé a „közös politikák”-at. Ezek nem egészen azonosak a Dworkin-i politikák fogalmával. Alapvetően bizonyos uniós szabályozási körökre vonatkoznak, ám velük kapcsolatban (olykor normaszövegben is) megjelennek bizonyos politikai értékek, stratégiai célok. Nehézséget jelent egyúttal a határozatlan jogfogalmak nagy száma is.

Álláspontom szerint a bevett jogelvek (például jóhiszeműség, arányosság) alkalmazása nem vet fel olyan problémákat, mint a politikáké, vagy az olyan határozatlan jogfogalmaké, mint „például az egyre mélyülő integráció”. A legfőbb gond pedig az, hogy a jurisztokratikus ítélkezésben teljes következetlenség figyelhető meg. Kiszámíthatatlan, hogy a bíróság a rule-based, norma-pozitivistá vagy a kreatív jogértelmezést és jogalkalmazást fogja-e követni. A

¹ Habilitált egyetemi docens (NKE-ÁKK)

² Jelen írás a 2017. november 3-án The Gradual Emergence of the Juristocratic State című, Budapesten az NKE szervezésében megrendezett nemzetközi konferencián elhangzott angol nyelvű előadás (Terminological problems around so called „juristocratic state”) kiegészített, magyar nyelvű változata.

³ Montaigne: A tapasztalásról. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1983. 6.

⁴ Pokol Béla: A jurisztokratikus állam. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 8.

⁵ Ronald Dworkin: Taking Rights Seriously. Harvard University Press, Cambridge, 1977. 22-28.

két gyakorlat konzisztenciáját pedig egy jogon kívüli tényező biztosítja: az ideológiai-politikai vezérmotívum.

A jurisztokratikus jogszolgáltatás legfőbb problémája tehát álláspontom szerint nem az, hogy valamely konzisztens jogfilozófiai felfogás tételeit (például Dworkinét) tette volna magáévá, hanem az, hogy a *legkülönbözőbb* elméleti álláspontok egyes elemeivel igyekszik alátámasztani döntéseit, anélkül azonban, hogy – jogi szakmai szempontok szerint – egy konzisztens, kiszámítható rendszert körvonalazna. Mint jeleztük, *van* olyan szempontrendszer, ami összhangot teremt az egyes döntések között, azonban az nem szabályalapú, hanem politikai-ideológiai, nem ritkán gazdasági természetű.

Ez a jelenség szorosan összefügg azzal a ténnyel, amit Pokol az alkotmánybíróságok létrejöttével kapcsolatban említ. Utal arra is, hogy az alkotmánybíróságok mintául szolgáltak a később jurisztokratikusnak nevezett mechanizmus kialakulása számára. Ezek az intézmények – függetlenül attól, hogy létrehozásukra jó elméleti érvek sorakoztathatóak fel – többnyire kiélezett politikai helyzetben jöttek létre. Ez a szociológiai-politológiai körülmény pedig szükségképpen hatással volt e szervezetek tényleges gyakorlatára.

Pokol utal Izrael, Kanada, Dél-Afrika és Új-Zéland példájára, ahol az alkotmánybíráskodás létrehozására nem a politikai szféra önkorlátozása okán került sor, hanem a megingott hatalmú parlamenti többség befolyásának átmentése céljából.⁶ Egy fordított irányú, de azonos politikai logika mentén történt az osztrák alkotmánybíróság felállítása, amikor az első világháború után az osztrák szociáldemokraták nem bíztak a korábbi időből örökölt, konzervatív rendes bírói karban, és külön szervként állították fel az alkotmánybíróságot, velük rokonszenvező jogászokkal. Ezt Pokol a demokrácia leváltása, és a jurisztokrácia kialakítása felé tett fontos lépésnek tartja. A második világháború után amerikai befolyás mellett került sor az olasz és német alkotmány elkészítésére és benne az alkotmánybíróságok létrehozására, szintén a korábbi rezsim bíróinak ellensúlyozására.⁷ Ezt az időszakot nyugodtan nevezhetjük a global constitutionalism nyitányának, hiszen nem csupán Európában kellett amerikai gyámsággal létrehozni bizonyos intézményeket, de a japán alkotmányt egyenesen az amerikai szakértők írták.⁸ Japánban ráadásul az amerikai befolyás kiterjedt a munkajog területére is, a hagyományos japán vállalati struktúrák lazítása és a munkavállalói mobilitás serkentése céljából.⁹

A jurisztokratikus szisztéma kialakulásában tehát kezdettől nagy szerepe volt a politikai érdekeknek, és ez nem használt a jog autonómiájának, az ezzel kapcsolatos értékeknek és eszméknek. Ez a tényező – a deklarált célokkal szemben – gyakorlatilag vezetett a jog politikai aspektusainak erősödéséhez. Másfelől nyilvánvaló, hogy az alkotmányozásba való idegen érdekek behatolása útján bontakozott ki a jurisztokratikus szisztéma. Már ez önmagában involválja, hogy a jurisztokratikus modell elszakad a

⁶Ran Hirschl (2004): *Towards Juristocracy. The Origins and Consequences of the New Constitutionalism.* Harvard University Press, Boston. 2.; Pokol 46.

⁷ Pokol 14.

⁸ Pokol 59; Noah Feldman írja, hogy a japán alkotmány külső, rákényszerített jellege a hatályba lépés után tíz év múlva a japán közvélemény tudomására jutott, és ekkor egy bizottságot hoztak létre az alkotmány rendelkezéseinek átvizsgálására és esetleges revíziójára, de végül mindent megtartottak benne, ami ma már nem lenne elképzelhető – teszi hozzá – az alkotmányok belső legitimitásának igénye miatt. „Less than a decade after the adoption of the Japanese Constitution, the document’s imposed foreign origins became public knowledge in Japan. A commission was formed to consider redrafting – and despite the recommendations for changes, the existing constitution was preserved in its entirety. A half century later, one cannot imagine this sort of acquiescence being reproduced in most places in the world. Today a new constitution must be understood as locally produced to acquire legitimacy.” Noah Feldman: *Imposed Constitutionalism.* Connecticut Law Review, 2005. Vol 37. Summer. 857–889. 859.

⁹ Osamu Okazaki: *Modernization and the Japanese Habitual Employment Practice.* Jogelméleti Szemle 2017/3. „Japanese labor law was introduced in 1947 under the influence of General Headquarters of the Allied Force (GHQ) after World War II. Under their precepts, there is nothing to prohibit the dismissal of workers.”

nemzetállam realitásától, a nemzetállami kereteket erodálja. Ez a tény független attól, hogy az alkotmánybíráskodásnak vannak-e pozitív oldalai, vagy nincsenek.

Pokol hangsúlyozza annak jelentőségét, hogy a jurisztokratikus mechanizmusban a politikai kérdésekben végső soron nem ritkán a bíróságok döntenek. Nem csak a nemzetállami tapasztalatok alapján lehet ezt az álláspontot akceptálni, de az EU-s jog vonatkozásában is. Az uniós jog elsőbbségét ugyanis nem az államok által megkötött szerződések mondták ki, hanem az EU Bírósága. Hasonló a helyzet a menekültek elosztási kvótájával kapcsolatos vitánál is. Az EU Bíróságának gyakorlata két vonatkozásban is a jurisztokratikus modell jellemzőit mutatja. 1) Gyakran elszakad az uniós szerződések szövegétől. 2) Az uniót alkotó országok szuverenitásának erodálása irányába hat.

Ezen a ponton elérkeztünk a „jurisztokratikus állam” fogalmának terminológiai problémájához. Megítélésem szerint elsősorban nem jurisztokratikus államról kell beszélni, hanem jurisztokratikus döntési mechanizmusról, vagy – ahogy Pokol egy helyen fogalmaz – jurisztokratikus kormányformáról.¹⁰ Ez a kormányforma azonban nem szükségképpen feltételezi az állam létét, sőt éppen a nemzetállamok létének ellenében hat. Természetesen jogosult beszélni jurisztokratikus államról is, de csak úgy, mint a jurisztokratikus döntési mechanizmus transznacionális-kontinentális, majd globális megvalósításának első lépcsőjéről.

Ugyancsak terminológiai szempontból érdemes szemügyre vennünk Pokol többek által vitatott két kifejezést, a „globális jurisztokrácia”-t és az „alkotmányoligarchia”-t.¹¹ Pokol vázolja azoknak a nemzetközi kooperációknak a rendszerét, amelyek az akadémiai körökben juttatják érvényre a politikai szférában kudarcot vallott törekvéseket. (Például 2005-ben kudarcot vall az EU-nak, mint szövetségi államnak a létrehozása, ám az akadémiai jogászoktól belül, konferenciák és egymásra hivatkozó publikációk nyomán kibontakozik az „európai alkotmányjog” és a „többszintű alkotmányosság” fogalma).¹² Alexander Somek nyomán utal a valóság-kreáló kommunikációs technikára is, nevezetesen, hogy ha politikai eszközökkel nem érhető el a cél, úgy kell csinálni, mintha már meg is valósult volna.¹³

E megállapításokkal kapcsolatban legalább két megjegyzés tehető. Az egyik, hogy – mivel nem régmúlt eseményekről van szó – viszonylag egyszerűen és okiratok alapján felmérhető, kutatható, hogy e konferenciák milyen finanszírozással valósultak meg. A finanszírozás módjából, forrásaiból, a különböző ösztöndíjak és támogatások rendszeréből nagy biztonsággal megállapítható, hogy van-e vagy nincs szorosabb kapcsolat a föderális Európa akadémiai-teoretikusai és ugyanezen eszme illetve cél politikai-gazdasági szorgalmazói között. Aligha lehet vitás, hogy egy ilyen jog- és tudományszociológiai kutatás sok elméleti és gyakorlati tanulsággal szolgálna.

A másik megjegyzés arra vonatkozik, hogy eleve, a priori a konspirációs teóriák világába utalandó-e a globális jurisztokrácia, vagy az alkotmányoligarchia feltételezése? E kérdés megválaszolásánál abból érdemes kiindulni, hogy ilyen összefonódásokra – akár más tudományterületeken – sor került-e? Csaba László arra figyelmeztet, hogy a közgazdaságtanban olyan válságok fordulnak elő, amelyeknek a tankönyvek szerint nem fordulhatnak elő.¹⁴ A mainstream közgazdaságtan, mely a matematikai modelleket részesíti előnyben a valós társadalmi-gazdasági tapasztalatokhoz képest, abszolút túlsúlyban vannak az

¹⁰ Pokol 23.

¹¹ Pokol 53.

¹² Pokol 53-54.

¹³ Pokol 54; Alexander Somek (2010): Administration without Sovereignty. In Petra Dobner – Martin Loughlin eds.: The Twilight of Constitutionalism? Oxford University Press. 286. „Since nobody appears to believe any longer in a change of the world order by political means, scholarship is increasingly taking comfort from the academic equivalent of practical change, namely the re-description of social realities. If the world cannot be changed, you imagine it changed and pretend the work of your imagination to amount to the real. [...] The most ludicrous form of the re-description is the application of constitutional vocabulary to international law.”

¹⁴ Csaba László: Európai közgazdaságtan. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014. 26.

egyetemen, a kutatóintézetekben és a szaklapokban.¹⁵ Megemlíti, hogy 20 vezető közgazdasági folyóiratból 19 az USA-ban jelenik meg, vagy ott szerkesztik, így amerikai mintára kialakult egy szabványosított globális közgazdaságtan.¹⁶ Az azonos gondolkodású szerkesztők révén sok tekintetben önbeteljesítővé válik az egy irányzat uralma, s elterelnek mindent, ami nem e zsánerbe illik.¹⁷ Az eltérő megközelítésű professzorok valóságot feltáró munkáit a főáram nem hivatkozta, nem vesz azokról tudomást, a hamis emberképből kiinduló matematizáló mainstream leegyszerűsítő téziseit pedig könnyű konkrét érdekek szolgálatába állítani.¹⁸

Csaba professzor rámutat, hogy a tudományos paradigmák megváltoztatása hatalmas, pénzügyi, szervezési és személyes érdekviszonyok által erőteljesen motivált folyamat. Egyszerűbb kizárni az akadémiai megfigyelési körből az eltérő szemléletű lapokat/kiadókat, mint vitatkozni velük. Ez negatívan befolyásolja, manipulálja az eltérő nézetű szerzők tudománymetriai teljesítményét, és létre jön az egy irányzat monopóliuma.¹⁹ McCloskey egyenesen arról ír, hogy a hegemoniára jutott, intoleráns matematikai módszer a szabadkereskedelem számára szolgálatat érveket.²⁰ Paradox módon: a szabad kereskedelem szolgálatában az intellektuális hegemonia és monopólium áll. Érdekes adalék, hogy a 1995-ben pénzügyi műveletekre kivetendő ún. Tobin-adó ötletét a Frankfurter Allgemeine Zeitung egy orwelli, globális, totális állam kialakulásához vezető út állomásának minősítette.²¹ A szavaknak pedig nagy a hatalmuk. Csaba László is hivatkozta az amerikai közgazdászt, McCloskey-t, aki szerint nem csak az ideák határozzák meg a történéseket, hanem az ideákról való beszéd is.²² Mindez összhangban van Alexander Somek gondolatával, a realitást pótló, majd megteremtő imitációról.

Ami tehát a „globális alkotmányoligarchia” terminust illeti, az legalábbis megfontolandó, hiszen jól látható, hogy a közgazdaságtanban is kialakult egy – Csaba professzor kifejezését parafrázálva – globális közgazdaságtani elit, mely hegemon helyzetet alakított ki magának, nem függetlenül az általa támogatott gazdasági érdekköröktől. Ez a globális közgazdaságtani oligarchia sajátos narratívájával nem elemzi, hanem alakítja a világot, éppen úgy, ahogyan Alexander Somek szerint az „európai alkotmány” propagálói imitálják a többszintű alkotmányosságot.

Oswald Spengler írta száz évvel ezelőtt: „az álmodozót kielégítheti, ha a sajtó alkotmányosan »szabad«, a szakember azonban az iránt fog érdeklődni, ki rendelkezik felette.”²³ A kérdést feltehetjük persze a globális alkotmányoligarchia network-je tekintetében is. A második világháború után az olasz, a német, a japán alkotmányozásnál jól látható az amerikai befolyás. Alapos kutatást érdemlő, nagy kérdés, hogy az európai illetve globális „konstitucionalizmus” akadémiai képviselőinek működése, vagy az olyan – egyébként kiváló – folyóiratok, mint a Global Constitutionalism mögött felfedezhetőek-e olyan gazdasági érdekek és csoportok, amelyek a közgazdaságtanban a „globális közgazdaságtan” kialakulásához és hegemoniájához vezettek.

¹⁵Csaba László: Ragadozó tigrisek a globális gazdaságban. Újratermelődnek a válságjelenségek. (interjú; riporter: Nagy Ida), Demokrata XX. 24. 2016. június 15. 16-18. 16.

¹⁶Csaba 2014. 54-56.

¹⁷Csaba 2014. 57.

¹⁸Csaba 2016. 16.

¹⁹Csaba László: Áttörés a világ közgazdaságtanában? - vagy mégsem? Köz-gazdaság 10. évf. 2015/3. 89-104. 102.

²⁰Deirdre McCloskey: The Secret Sins of Economics. Chichago: Prickly Paradigm Press. 2002.13-14.

²¹Hans-Peter Martin - Harald Schumann: A globalizáció csapdái. Támadás a demokrácia és a jólét ellen. Perfekt, Budapest, 1998. 120. Frankfurter Allgemeine Zeitung 1995. március 17.

²²Csaba 2016. 17. Donald N. McCloskey: The Rhetoric of Economics. Journal of Economics Literature, Vol. XXI. (June 1983) 481-517.)

²³Oswald Spengler: A nyugat alkonya. I-II. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1991. II. 642.

A háttér vizsgálata terminológiai szempontból is fontos lehet. Arról van ugyanis szó, hogy a jurisztokrácia kifejezés akkor helytálló, ha autonómok azok a jogászok, akik a jurisztokratikus folyamatot alakítják. Amint az arisztokrácia az arisztosz, a „legjobbak” a „nemesek”, a demokrácia a démosz, az oligarchia a vagyonosok uralmát jelenti, éppen így a jurisztokrácia a juristák, a jogászok uralmára enged következtetni. Ha azonban ezek a jogászok csak eszközök egy új típusú uralmi rend kialakításában, úgy aligha lehet szó az ő uralmukról.

Hogy a jurisztokratikus folyamat természetét jobban megértsük, alighanem be kell majd vonni a vizsgálódás körébe az olyan befolyásos gondolkodók munkáit is, akik nem közvetlenül a jurisztokratikus mechanizmusról, hanem a jurisztokratikus jelenségekkel összefüggő folyamatokról írnak: a hagyományos nemzetállami struktúrák erodálásáról, vagy a globális rendről. Jürgen Habermas *A posztnevezeti állapot*²⁴ című műve éppúgy fontos adalékokkal szolgál, mint az EBRD első elnökének, François Mitterrand kampányfőnökének, a Nicolas Sarkozy-féle gazdasági program kidolgozójának, a jelenlegi francia elnök, Emmanuel Macron mentorának²⁵ gondolatai európaiságról, globalitásról, a jog és az államok jövőjéről. Jacques Attali *A Ki kormányozza holnap a világot?* című 2012-es, és a 2006-ban megjelent *A jövő rövid története* című könyvében egyaránt a világ globális kormányzása mellett érvel. Téziseinek többségét már korábban is megfogalmazta. Különösen tanulságos azonban 2003-ban megjelent munkája, *A nomád ember*. Már itt felveti, hogy a külföldieket befogadó és az ettől elzárkózó országok ellentéte ketté fogja hasítani az Uniót.²⁶ Szerinte „az uniónak (...) jelentős fiatalítást kell lehetővé tennie, és be kell engednie nagyszámú idegent.”²⁷ A piac uralmáról írva jelzi, hogy a törvényeket szerződések váltják fel, az igazságszolgáltatást pedig választott bíróság.²⁸ Az európai alkotmányos berendezkedés szerinte modellként szolgál a majdani világméretű alkotmány számára.²⁹ Majd másfél évtizeddel ezelőtt ír a nagy népmozgásokról, amelyek a határokat eltörlik, s hogy *a mozgás szabadsága lesz az első és legfontosabb szabadságjog*.³⁰ Világos azonban, hogy ezt nem nemzetállamok törvényhozásai, vagy megállapodásai fogja kimondani. Valószínűbb és logikusabb, hogy valamely nemzetközi bíróságra hárul majd ez a feladat.³¹

²⁴ Jürgen Habermas: *A posztnevezeti állapot*. L'Harmattan, Budapest, 2006.

²⁵ Morvay Péter: *Macron, az elit álma*. Hetek XXI/18. 2017. 05. 05. http://www.hetek.hu/kulfold/201705/macron_az_elit_alma Letöltés 2017. 09. 27.

²⁶ Jacques Attali: *A nomád ember*. Allprint Kiadó, Budapest, 2004. (Eredeti kiadás Jacques Attali: *L'homme nomade*, Librairie Arthème Fayard, 2003) 303-304.

²⁷ Attali 304.

²⁸ Attali 305.

²⁹ Attali 309

³⁰ Attali 323

³¹ A kézirat 2017 őszi elkészítésekor ez a lehetőség tűnt a legvalószínűbbnek. Mára, 2018 elejére azonban világossá vált, hogy az Attali által vázolt elgondolás – a migrációhoz fűződő alapvető jog – elfogadtatásának eszközeként az Egyesült Nemzetek Szervezete is szóba jön. Az Attali által már 2003-ban vázolt elgondolás megvalósítása irányába mutat mind az ENSZ főtitkárának, António Guterresnek a migrációval kapcsolatos 2018. januári nyilatkozata – ami pozitív lehetőségként mutatta be a migrációt –, mind pedig az ENSZ globális migrációs csomagjának tervezete. Érthető, hogy a meglévő államokat zárójelbe tevő, sőt lényegében kiiktató elképzelés a magyar kormányzatot határozott állásfoglalásra készítette. Amint a HIRADO.HU 2018. január 31-én beszámolt: „Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter szerdán, a kormányülést követően jelentette be, Orbán Viktor miniszterelnök arra utasította őt, hogy amennyiben az ENSZ globális migrációs csomagjának február 5-én megjelenő első tervezetében nem lesz elmozdulás pozitív irányba, a magyar érdekeknek is megfelelően, Magyarország indítsa meg a kilépési folyamatot. A miniszter elmondta a kormány a szerdai ülésen áttekintette az ENSZ globális migrációs csomagja kapcsán kialakult helyzetet, hiszen hamarosan megkezdődik annak tárgyalása – tette hozzá. (...) Kijelentette, ez a New York-i deklaráció ellentétes Magyarország álláspontjával és biztonsági érdekeivel. A vita alapjául szolgáló deklaráció és főtitkári nyilatkozat ugyanis azt állítja, hogy a migráció jó dolog. A kormány ellenben úgy vélekedik, a migráció se nem pozitív, se nem megállíthatatlan – szögezte le. Felsorolta, hogy mind a deklaráció, mind pedig a főtitkár által tett nyilatkozat a migrációs lehetőségek kiszélesítéséről beszél, holott inkább a migráció jelenségének megállításáról kellene

Megdöbrentő gondolata Attalinak az ingatlantulajdon eltörlése³², és a poligámia és a promiszkuitás elterjesztése.³³ Attali szerint az államok lényegében befogadó ügynökségekké átalakulnak át³⁴, míg a „Föld kormánya” „ügynökségek hálózata körül szerveződik meg, függve a világméretű parlamenttől.”³⁵ Figyelembe véve azonban, hogy a világ parlamentjének az EU parlamentje szolgálná a mintát, a „Föld kormányának” aligha kellene túl szigorú ellenőrzéssel számolnia.

Pokol korábbi kutatásai alaposan bemutatták a globális uralmi rend struktúráját, és működését.³⁶ Legutóbbi kötetében felvázolta a „jurisztokratikus kormányforma” természetét, utalva egyben a két jelenség – tudniillik a globális uralmi rend és a jurisztokratikus kormányforma – összefüggéseire. Érvelése sok vonatkozásban elgondolkodtató és meggyőző. Az általánosságokon túl szükségesnek tűnik azonban ezeknek az összefüggéseknek – a szervezeti, a személyi, és pénzügyi összefonódásoknak – a konkrét, empirikus vizsgálata is. Egy ilyen kutatás eredménye nem csupán a terminológia pontosításához vezethet el, de ahhoz is, hogy eredményesebbé váljon a védekezés mind a tudományt, mind a demokratikus berendezkedést torzító folyamatokkal szemben.

beszélni. Elmondta, hogy ez a paktum azt az irányvonalat követi, hogy miként lehet lazítani az útra kelő emberek befogadásának adminisztrációján, ami újabb ösztönző faktort jelent azoknak, akik gondolkodnak, hogy útra keljenek, továbbá mindez a nemzeti migrációs politikák feloldását is célozza – magyarázta.. Szijjártó Péter szerint ezzel az államok szuverenitását korlátoznák. (...) Kiemelte, a deklaráció célul tűzi ki, hogy migrációs folyamatokban közvetlenül nem érintett országokban is programok induljanak a migránsok befogadására, ami a probléma szűkítése helyett még súlyosabbá teszi a kihívást. A külügyér úgy véli ez inkább a migrációs folyamatok ösztönzését jelentené, mintsem annak megállítását. A deklaráció továbbá azt is célul tűzte ki, hogy visszaszorítsák a határsértések kriminalizálását. Pedig a határsértés bűncselekmény – jelentette ki a Szijjártó Péter. Az államiság egyik legfontosabb szempontja a határ megvédésének képessége, ez a szuverenitás egy jelentős eleme – mondta. (...)A legfőbb probléma, hogy mind a deklaráció, mind pedig a főtítkárral tett nyilatkozat a migrációhoz való jogot alapvető emberi jogként kezeli elmosva a legális és az illegális migráció közötti különbségeket – magyarázta.”

<https://www.hirado.hu/belfold/kozelet/cikk/2018/01/31/migracios-csomag-kilepunk-a-targyalassorozatbol-hanem-lesz-pozitiv-elmozdulas/> (Letöltés 2018. február 05.) A legfrissebb hírek arról szólnak, hogy a megtárgyalandó tervezet elfogadása esetén egyelőre legfeljebb ajánlásnak fog minősülni. Félő azonban, hogy a lefektetett elveknek kötelező érvényt fognak majd kölcsönözni az államokhoz nem kötődő, a nemzetközi térben működő bírósági szervezetek ítéletei.

³² Attali 326

³³ Attali 328

³⁴ Attali 330

³⁵ Attali 330

³⁶ Pokol Béla: Globális uralmi rend. Kairosz Kiadó, Budapest, 2005.; Pokol Béla: Globális uralmi rend – 2. kötet. Kairosz Kiadó, Budapest, 2008.